

Šepajoči parlamentarizem

Razumevanje sedanjega slovenskega parlamentarnega življenja ni mogoče, če ne poznaš ali ne priznaš dejstev in procesov, ki segajo daleč nazaj v našo zgodovino, še posebej pa vsega tistega, kar se je dogajalo (in nedogajalo) na Slovenskem v osemdesetih letih. Strnimo za potrebo te razprave to preteklost v naslednje tri misli:

1. Slovenska skupščina – vsaj zadnjega sklica – je že funkcionirala kot odprt prostor za soočenje ne le najrazličnejših realnih, ampak že tudi čisto političnih interesov, ki so bili ob koncu prejšnjega desetletja že dodobra artikulirani in tudi že publicirani. Še posebej pa so bili v ospredju – navadno politično obarvani – komunalni (občinski, regionalni) interesi ter interesi takrat monopolno organiziranega gospodarstva, ki je imelo večino tako v skupščini kot tudi bankah in politiki. So pa v takratno skupščino že povsem redno »pritekali« tudi interesi civilne družbe, ki so bili pogosto povsem nasprotni s projektom partijskega integralnega samoupravljanja. V tem procesu spreminjanja »samoupravne skupščine« v parlament je imelo pomembno vlogo tudi takratno predsedstvo RK SZDL, ki je bilo večinoma že osvobojeno transmisijske vloge.

2. Slovenska komunistična oblast se je v osemdesetih letih (iz različnih vzrokov) pospešeno mehčala. S tem ko je priznala »pluralizem samoupravnih interesov«, sprejela za realnost tržne zakonitosti (ne pa še integralnega trga), se odpovedala »politični primernosti« v kadrovske politiki, postavila v ospredje nacionalne interese nasproti razrednim (beri jugoslovanskim) in podobno, je hote ali nehote pripravljala teren za pomladno »mehko revolucijo« in s tem tudi mavrično sestavo sedanjih skupščin.

3. Upoštevati je treba, da je vsaj prve mesece po prevzemu oblasti sedanja republiška skupščina večina zvesto sledila predvojni klerikalni in povojni boljševiški praksi ideološkega ekskluzivizma in totalitarizma, kar je in še slabi parlamentarno življenje in zmanjšuje kakovost skupščinskih odločitev.

Povedano, kot že rečeno, je treba upoštevati, če želimo razumeti povolilna dogajanja v sedanji slovenski skupščini. Je pa seveda še veliko drugega, kar otežuje, omejuje in dela sedanji slovenski parlament neučinkovit, pa o tem to pot ne bo govor. Če pustimo ob strani npr. samo splošno znano dejstvo, da je parlamentarizem zahodnoevropskih držav, ki nam je za zgled, sad od sto pa tja do tristoletne tradicije, kaže v nadaljevanju vendarle omeniti še nekatere »oteževalne okoliščine«, ki preprečujejo ali pa vsaj slabijo funkcioniranje nastajajočega (prvega) slovenskega parlamenta. Zadovoljimo se to pot le z nekaterimi zgoščeno zapisanimi ugotovitvami:

Sedanja struktura skupščine je za parlamentarizem povsem neustrezna. Taka kot je, naj bi predstavljala troje pred leti edino legitimnih interesov: interes takratnih družbenopolitičnih organizacij, združenega dela in občin, oblikovanih kot komune. Po lanskim volitvah pa skupščina na eni strani izraža novo strankarsko pluralnost (čisto le v DPZ), na drugi strani pa »ostanke« združenega dela in novonastalih podjetij ter občin, ki zgublajo lastnosti komun. Tako se na isti ravni srečujejo kvalitativno povsem različni interesi, od realnih ekonomskih in komunal-

nih do čisto političnih. Ni se zato čuditi, da so pogosta različna mnenja in zato mučna usklajevanja. V jedro stvari pa prav zato razprave pogosto ne sežejo.

Drugi razlog za težave in neučinkovitost je sama narava ter obilica in zahtevnost dela, ki stoji pred skupščino. Dejstvo je, da se ob urejanju tekočih zadev vzpostavlja tudi povsem nov družbenoekonomski sistem, kar terja visoko profesionalnost, in to vsaj v dveh smereh.

Najprej je treba omeniti, da so bile lanske volitve vendarle predvsem »volitve proti«, zato so prišli v skupščinske klopi nekateri, ki tja seveda ne sodijo. Ti ljudje nimajo potrebnega znanja in ne (političnih) izkušenj, pogosto pa tudi ne predstavljajo realnih družbenoekonomskih interesov. To seveda povzroča celo vrsto težav, predvsem pa otežuje učinkovitost in kakovost odločanja v skupščini.

In drugo: slovenski parlament – prepolovljen seveda – bi morali (vsaj pretežno) sestavljati poklicni poslanci. To postaja vse bolj očitno zdaj, ko so za nami »velike teme« in ko na dnevni red skupščine prihaja resnično usodna problematika, ki terja poglobljeno razpravo in seveda mučno iskanje »najboljših« rešitev. Davčni sistem in davčna politika, strategija nacionalnega razvoja, organizacija in upravljanje z družbeno nadgradnjo, organizacija in zagotavljanje nacionalne varnosti itd. so vprašanja, ki terjajo v vsakem pogledu profesionalni tretma.

Naslednje, kar otežuje normalen parlamentarizem, je neustrezen odnos Skupščina – Izvršni sveti. Tako kot naša skupščina še ni parlament, tudi njen izvršni svet še ni vlada – želje so pač eno, realnost pa tudi tukaj nekaj povsem drugega. Dejstvo je, da se IS še ne »čuti« odgovoren skupščini. Ta pa tudi daje premalo razčlenjenih pobud (npr. zakonodajnih), tako da se medsebojna povezanost kaže le v delegatskih vprašanjih, občasne napetosti pa se razrešujejo s še vedno delujočim Demosovim glasovalnim strojem. Da je to lahko tako, je razlog tudi v tem, da skupščina (pa tudi stranke seveda) nima – vsaj ne zadosti »lastnega znanja in stroke«, pa je zato stalno v podrejenem položaju nasproti IS, ki se – tudi to je res – po večini le začenja opirati na »domača znanja«, čeprav še pod (pre)močnim ideološkim znakom. Pri vseh dosedanjih količkah pomembnih odločitvah IS še ni bilo treba kaj prida upoštevati predlogov in sugestij skupščine, zlasti še, če ti niso bili na liniji vladnih predlogov. (Če drugače ni šlo, se je zagrozilo z »odstopom«, kar je seveda Demos homogeniziralo). S tem povezano kaže zastaviti vprašanje: ali je v dvemilijonski državi sploh mogoče sestaviti dve kakovostni, a povsem ločeni oblasti – vladi? Tudi ta sedanja oblast (vlada), čeprav je verjetno hotela biti v popolni diskontinuiteti s preteklostjo, te možnosti ne potrjuje. Bodi kakor: naša maloštevilčnost je dejavnik, ki ga bo treba pri organizaciji in upravljanju v slovenski državi nujno upoštevati.

Pričakovano, pa vendar, odnos pozicija in opozicija se (pre)počasi izraža in normalizira. Čeprav sta ravno v tem odnosu skrita jedro in smisel parlamenta: nekateri poslanci (med njimi žal tudi vladni ljudje) tega ne dojemajo. Enoumje, boljševidem ali kakor koli že poimenujemo (ne)razumevanje odnosa med večino in manjšino, ima pri nas več kot 200-letno tradicijo. Manjšina je vedno pomenila nekaj slabega (celo v moralnem pomenu besede), nekaj neobdiga, pa so jo zato skušali vedno (in to pogosto za vsako ceno) podrežati ali vsaj omejiti njen vpliv. Čeprav smo bili v vseh državah, v katerih smo živeli kot narod, vedno manjšina, imeli zato vrsto težav, vse polno slabih izkušenj in človek bi pričakoval, da bomo vsaj znotraj nas samih negovali kakovostno drugačen odnos večina – manjšina. Pa ne – večina nas je in nas še omamlja. V strankarskem pluralizmu pa »nep priznavanje« odnosa večina – manjšina oziroma pozicija – opozicija pomeni odpoved medsebojnemu oplajanju, pomeni odpovedati se ne le iskanju »najbolj-

ših« rešitev, ampak tudi sporazumnemu iskanju in ohranjanju vsakokratnega socialnega ravnotežja.

V obstoječem parlamentu je organizirana in s tem poenotena le opozicija. Demos ta čas (še) funkcionira – politično gledano – kot desna grupacija, ki žal nima razčlenjenega povezujočega integralnega družbenoekonomskega programa in zato stranke, vključene vanj, povezuje le udeležba na oblasti. Zato je oblast cilj teh strank in ne sredstvo: njihovi strankarski programi oziroma predvolilne obljube se zato ne uresničujejo. To je eden bistvenih razlogov, da zdajšnji parlament ni »normalno« politično strukturiran na politično levico, sredino in desnico. K normalizaciji v tej smeri – morda zveni paradoksalno – pomembno prispeva (od mnogih obsojano) dejstvo, da se opozicijske stranke niso povezale v enoten blok, da torej delujejo samostojno, kar ustvarja razmere vsaj občasne projektne povezave in to preko – to je nadvse pomembno – obstoječe parlamentarne meje. To zna – dolgoročno gledano – normalizirati odnose v slovenskem parlamentu.

Na neučinkovitost sedanje slovenske skupščine pomembno vplivajo nerazčiščeni odnosi med njo in njenimi delovnimi telesi. Teh je seveda ta čas preveč, in to le zato, ker so se z njimi skušali premagovati zaposlitveni problemi mnogih delegatov. Toda številčnost ni najpomembnejši problem, važnejše je dejstvo, da sedanja delovna telesa ne amortizirajo strankarskih nasprotij oziroma IS jih ne jemlje dovolj resno, kar vse ima za posledico, da se na skupščini pogosto ponavlja vse tisto, kar je bilo na delovnih telesih že razpravljano in pogosto že tudi sprejeto. Ne more biti dvoma, da ni učinkovitega parlamenta brez njegovih učinkovitih odborov, komisij in drugih teles. Upati je, da bodo sedanja redukcija delovnih teles in nova poslovniška določila uredila ta del našega parlamentarnega življenja.

Bodi dovolj, čeprav so še nekatera razmerja, na katera bi kazalo opozoriti, kot npr. skupščina – predsedstvo, a že povedano dovoljuje sklep, da bo preoblikovanje »socialističnega« skupščinskega v strankarsko parlamentarno življenje dolgotrajnejši proces. Tudi tu kaže opozoriti, da reorganizacijske spremembe, drugačno poimenovanje organov, besedno priseganje na novo itd. ne zadostujejo, kakovostne spremembe – in to parlamentarizem je – na tem področju terjajo povsem drugačen način razmišljanja, nova znanja in nove vrednote. Na srečo, začelo se je, na pomembnejše rezultate pa bo treba še počakati.